

Kosinjska dolina školstvo, jezik, baština

Znanstveno-stručni skup
Gornji Kosinj, 4. rujna 2026.

Program skupa i knjižica sažetaka



Institut za
hrvatski jezik



HRVATSKI
institut za
POVIJEST



Sveučilište u Zadru
University of Zadar

Kosinjska dolina
školstvo, jezik, baština

Znanstveno-stručni skup
Gornji Kosinj, 4. rujna 2026.

Program skupa i knjižica sažetaka

Mjesto održavanja:

OŠ Anž Frankopan, Kosinj

4. rujna 2026.

Organizatori:

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatski institut za povijest

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Institut za hrvatski jezik

Sveučilište u Zadru

Znanstveno i kulturno društvo Kosinj

Pokrovitelji:

Ličko-senjska županija

Gospićko-senjska biskupija

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih

Programsko-organizacijski odbor Znanstveno-stručnog skupa

Kosinjska dolina – školstvo, jezik, baština:

izv. prof. dr. sc. Katica Balenović, prof. dr. sc. Ante Bežen, dr. sc. Milan Bošnjak, prof. dr. sc. Željko Holjevac, dr. sc. Željko Jozić, izv. prof. dr. sc. Lidija Orešković Dvorski, dr. sc. Gordan Ravančić (predsjednik Odbora)





Pred vama je knjižica sažetaka drugoga znanstveno-stručnog skupa o Kosinju, koji se pod naslovom *Kosinjska dolina – školstvo, jezik, baština* održava 4. rujna 2026. Ovaj je susret organiziran povodom uistinu impresivnog jubileja – 200. obljetnice škole i školstva na području Kosinja. Dvjesto godina postojanja škole u Gornjem Kosinju nije samo puki broj; to su dva stoljeća sustavnog rada, truda i generacija koje su gradile temelje za budućnost ovog kraja.

Kosinjska dolina oduvijek je bila simbol hrvatske kulture i pismenosti, što potvrđuje njezino „zlatno doba“ glagoljaštva, ali i kontinuitet obrazovanja koji seže duboko u prošlost. Iako korijeni sežu do prve krajiške trivijalne škole osnovane 1801. godine, današnja OŠ „Anž Frankopan“ baštini tradiciju organiziranog školstva koja se snažnije razvija od 1820-ih godina. Radovi u ovoj knjižici analiziraju taj razvojni put kroz različite povijesne periode – od vojnokrajiškog sustava i školskih nadzornika poput Mijata Stojanovića, preko međuratnog razdoblja kada je na ovom području djelovalo čak deset škola, pa sve do suvremenih izazova.

Uz školstvo, centralne teme skupa su jezik i baština. Kosinjski su govori, kao sjecište čakavštine i štokavštine, neiscrpno vrelo za dijalektološka istraživanja. Analize leksika Donjeg i Gornjeg Kosinja otkrivaju slojeve povijesnih utjecaja, ali i bogatstvo narodnog duha. Posebno mjesto zauzima lik i djelo Lavoslava Vukelića, pjesnika rođenog u Gornjem Kosinju, čiji doprinos književnom nazivlju i glazbenoj umjetnosti i danas nadahnjuje. Baštinski dio skupa podsjeća nas na važnost Kosinjske tiskare i Ambroza Kacitića, ali i na autentične običaje poput pokladnih „deda“, koji svjedoče o dubokim tradicijskim korijenima ovog puka.

Ovaj skup, kao nastavak onoga održanog 2022. godine, teži valorizaciji kosinjskih prirodnih i kulturnih značajki u vremenu kada izgradnja Hidroenergetskog sustava Kosinj donosi neizvjesnost i mijenja vizure kraja. Stavljanjem povijesnih činjenica u dijalog sa suvremenim narativima razvoja, želimo osnažiti glas lokalne zajednice.

Zahvaljujemo svim autorima i pokroviteljima što su omogućili da se o povijesti Kosinjske doline raspravlja na autentičnom mjestu njezina nastanka. Neka ovaj zbornik sažetaka ostane trajan zapis o slavnoj prošlosti koja u Kosinjskoj dolini još uvijek snažno diše.

Program znanstveno-stručnog skupa
Kosinjska dolina – školstvo, jezik, baština

OŠ „Anž Frankopan“, Gornji Kosinj, 4. rujna 2026

9:30 Pozdravni govori i otvorenje skupa

10:00 - 11:30 Sesija „Školstvo“

(moderator: dr. sc. Milan Bošnjak)

Zrinka Vukelić, „200 godina školstva u Kosinjskoj dolini“

Vlasta Švoger, „Pučko školstvo u Kosinju u dugom 19. stoljeću – pogled odozgo“

Dinko Župan, „Školstvo u Lici sredinom sedamdesetih godina 19. stoljeća iz vizure okružnog školskog nadzornika s posebnim osvrtom na kosinjski kraj“

Ljubica Ilievska Radošević, „Školstvo Kosinjske doline do 1918.“

Želimir Prša, „Razvoj školstva na području kosinjske općine u međuratnom razdoblju (1918. – 1941.)“

Rasprava

11:45 Pauza za kavu

12:00 - 13:15 Sesija „Jezik“

(moderator: prof. dr. sc. Željko Holjevac)

Ivana Kurtović Budja i Lidija Orešković Dvorski, „Pogled u višerječne izraze kosinjskoga govora“

Milan Bošnjak i Domagoj Vidović, „Leksik donjokosinjskoga govora“

Sanja Vulić i Lidija Orešković Dvorski, „Kosinjski leksik kao izvor usporedbi“

Ante Bežen, „Zvonjelica - prinos Lavoslava Vukelića hrvatskom književnoteorijskom nazivlju“

Jasminka Brala Mudrovčić, „Pjesme Lavoslava Vukelića u glazbenom ozračju“

Rasprava

13:15 Pauza za ručak

14:30 Predstavljanje zbornika radova znanstveno-stručnog skupa *Kosinjska dolina – jučer, danas, sutra, Zagreb 2025.*

15:15 - 16:30 Sesija „Baština“

(moderator: dr. sc. Gordan Ravančić)

Ivan Mance, „Ambroz Kacitić - kosinjski tiskar i učitelj“

Marko Šarić, „Kosinjska dolina na granici Osmanskog Carstva (XVI.-XVII. st.)“

Sanja Potkonjak, „Infrastruktura budućnosti: energetske krajolice rijeke Like u novinskim napisima druge polovice 20. stoljeća“

Tara Pivac Krpanić, „Dedi – pokladni ophodari iz Kosinja“

Josip Miletić i Ruža Meštrović, „Kosinjska tiskara u romanu Tomislava Beronića Misal kneza Anža Frankopana kao nastavno sredstvo za učenje glagoljice“

Vladimir Lončarević, „Nikola Kokotović kao pravaški pisac i mislilac“

Rasprava, završna razmatranja i zatvaranje skupa

Sažetci izlaganja



prof. dr. sc. Ante Bežen

Zvonjelice Lavoslava Vukelića kao prinos hrvatskoj književnoteorijskoj terminologiji

Osim po svom književnom djelu, najveći hrvatski književnik rodom iz Kosinja Lavoslav Vukelić (Gornji Kosinj, 20. ožujka 1840.- Sveti Križ Začretje, 26. ožujka 1879.) ostao je zapisan u povijesti hrvatske književnosti po riječi *zvonjelica* koju je prvi predložio kao hrvatsku riječi za *sonet*, poznati oblik pjesme, nastao i proširen i u velikim europskim književnostima. To je Vukelićev prinos hrvatskoj književnoteorijskoj terminologiji koji je osobito pozdravio njegov prijatelj August Šenoa te je o tome govorio i u oproštajnom posmrtnom slovu u povodu Vukelićeve smrti. U ovom radu bit će prikazane prve tri Vukelićeve *zvonjelice* te sve ostale koje je Bude Budisavljević objavio u knjizi „Književno cvijeće Lavoslava Vukelića“. Prikazat će se i važnost i versifikacijske osobine *zvonjelice* – *soneta* kao stroge književne forme u kontekstu ostalih lirskih izražajnih oblika, ostali pokušaji pohrvaćivanja riječi *sonet* i prihvaćanje riječi *zvonjelica* kod drugih naših pjesnika.

dr. sc. Milan Bošnjak

dr. sc. Domagoj Vidović

Leksik donjokosinjskoga govora

U ovome se radu obrađuje leksik govora Donjega Kosinja na temelju građe prikupljene za izradbu dijalektnoga rječnika toga govora. Područje je Donjega Kosinja izvorno čakavsko te donjokosinjski govor iskonski pripada srednjočakavskome dijalektu, ali je jako izloženo novoštokavskome adstratu (u najvećoj mjeri novoštokavskom ikavskom, a u manjoj mjeri i novoštokavskom ijekavskom, što je razvidno iz primjera niđe i ođe). Donjokosinjski je govor leksički jako razveden. U njemu se nalaze tragovi romanskoga supstrata (koludrica 'časna sestra', mrgilj 'kamen međaš' i puč 'pukotina') i adstrata (banda 'strana', familija 'obitelj', gajba 'kavez, krletka', kaštiga 'kazna', košunel 'jastuk', parapet 'nasip, nizbrdica, kosina uz cestu', poneštra 'prozor', škur 'taman', timun 'upravljlač, kormilo, rudo') te turskoga (arnaut 'zla, gruba osoba', ćorav 'slijep' ćosat 'bezbrad', ćošak 'kut', dolamica 'kratki kaput', fučija 'vrsta drvene posude', kirija 'voženje drva'), njemačkoga (anjcug 'odijelo', briктаš 'novčanik', cager 'kazaljka', kragljín 'ovratnik', mort 'žbuka', natkasl(j)in 'noćni ormarić', rafung 'dimnjak') i mađarskoga adstrata (pelda 'sramota'). U temeljnome se hrvatskome sloju prepoznaje (srednjo)čakavski supstrat na fonološkoj (celi svit 'cijeli svijet', uzal 'uzao, čvor', preja 'pređa') i leksičkoj razini (japno 'vapno, japlenica 'vapnenica', maša 'misa'), a štokavski se adstrat razaznaje iz zamjene (buva 'buha', gljuv 'gluh') ili ispadanja suglasnika h (aljinac 'vuneni kaput'). U mjesnome su se govoru ujedno ušćuvali primjeri toponimnoga leksika (brina 'obala, korito rijeke', brod 'gaz', grič 'veliki kamen', gromača 'hrpa kamenja'), a česti su i ekspresivni izrazi (gaćonja 'bogataš', kvariroba 'osoba koja griješi u radu').

Pjesme Lavoslava Vukelića u glazbenom ozračju

Lavoslav Vukelić je pjesnik, novelist i prevoditelj rođen u Gornjem Kosinju 1840. godine. Školu za upravnoga časnika završio je u Beču. Radio je u Osijeku, Lici i Krapinskim Toplicama na upravnim poslovima. Većinu pjesama i pripovijesti objavljivao je u *Viencu*. Elegija „Kod Solferina“ smatra se najuspjelijim pjesničkim ostvarenjem ovoga domoljuba i pravaša, protorealista čistoga i slikovitoga jezika. Njegove pjesme, posmrtno objavljene u zbirci „Književno cvijeće Lavoslava Vukelića“, nadahnule su nekoliko bitnih glazbenika na uglazbljivanje, primjerice Ivana pl. Zajca, Franju Serafina Vilhara, Antu Stöhrea, Frana Gebriča i Nikolu Fallera. Predmet proučavanja u ovome radu bit će upravo tematska i stilska analiza upravo tih uglazbljenih pjesama, uz prikaz cjelokupnoga Vukelićevog književnog stvaralaštva.

Školstvo Kosinjske doline do 1918.

Izlaganje se bavi razvojem školstva u Kosinjskoj dolini do 1918. uzimajući u obzir kulturno-društveno-gospodarski kontekst. Kosinjska dolina simbol je hrvatske kulture i pismenosti koja je svoj puni procvat doživjela u tzv. zlatnom dobu glagoljske kulture. Osmanskom okupacijom i pustošenjem Like, svaki daljnji razvoj ovog područja je onemogućen. Oslobođenjem od osmanske vlasti i uspostavom čvrstog vojnokrajiškog sustava, počinje se snažnije poticati otvaranje škola. Iako su značajnu ulogu u početnom opismenjavanju puka imali svećenici, temelj razvoju školstva na ovom području postavili su školski zakoni doneseni za vrijeme austrijske vlasti kojima se uređuje i organizira javno, državno školstvo. Cilj je prikazati razvoj državnog školstva s obzirom na društveno-povijesne okolnosti koje su utjecale na osnivanje i rad škola u Kosinjskoj dolini do 1918. odnosno do kraja Prvog svjetskog rata kada Hrvatska ulazi u novu državno-pravnu zajednicu, a samim time dolazi i do promjene utjecaja na dotadašnje prosvjetne politike. Korištena istraživačka metoda je povijesna metoda temeljena na obradi izvora, utvrđivanju činjenica i kauzalnih veza. Izlaganjem se želi istaknuti značaj krajiške trivijalne škole u Gornjem Kosinju (1801.) te ostalih škola Kosinjske doline koje su djelovale do 1918. (Donji Kosinj, Lipovo Polje, Kosinjski Bakovac, Krš). Posebna pažnja posvećena je učiteljima i učenicima škola Kosinjske doline te su istaknuti oni koji su svojim djelovanjem ostvarili značajan kulturno-društveni doprinos.

Dedi – pokladni ophodari iz Kosinja

Pokladni običaji zauzimaju posebno mjesto u kalendaru tradicijskih običaja hrvatskog puka. Nasuprot božićnim i uskrsnim običajima, te onima vezanima uz pojedine svece, u pokladnim običajima se posebno iskazuju prežici pretkršćanskih rituala plodnosti, zaštite i prijelaza u novi stadij života. Zvončari s područja Kastavštine su 2009. uvedeni na UNESCO-v popis nematerijalne kulturne baštine svijeta, dok uz njih postoje po gotovo svim krajevima Hrvatske slični ili srodni pokladni ophodi. Kosinj zbog ovoga predstavlja poseban lokalitet, jer je na području Donjeg Kosinja rijedak primjer očuvanog običaja procesije pokladnih „deda“ u Lici. Cilj ovog predavanja je prikazati rezultate istraživanja o povijesti kosinjskih pokladnih ophodara i modernim iskustvima Pokladne udruge „Dedi“. Ova istraživanja će biti prikazana i u sklopu izložbe „U potrazi za kosinjskim dedima“ u Muzeju Like Gospić.

dr. sc. Ivana Kurtović Budja

izv. prof. dr. sc. Lidija Orešković Dvorski

Pogled u višerječne izraze kosinjskoga govora

Geografski smještaj, površina i prostorna rastegnutost Kosinja ogledaju se u razlikama govora njegovih zaseoka. Prema prethodnim istraživanjima kosinjski govor rubno pripada čakavskomu narječju, a njegova čakavska obilježja nestaju pod utjecajem standardnoga jezika i susjednih novoštokavskih ijekavskih govora. I kosinjski leksik slika je govora koji se razvijaju u doticaju čakavskoga i štokavskoga sustava. U ovome radu prikazat ćemo raznovrsnost višerječnih izraza u kosinjskom govoru. Građa prikupljena terenskim istraživanjima bit će analizirana na svim jezičnim razinama (fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj). Leksička analiza prikupljenih višerječnih jedinica rasvijetlit će i način života, navike, običaje i vjerovanja kosinjskoga stanovništva. Dobiveni rezultati usporedit će se s rezultatima istovrsnih istraživanja okolnih govora (Kompolje, Lovinac). Ovaj je rad doprinos ostvarenju nacionalnoga lingvističkoga cilja stvaranja cjelovite karte svih hrvatskih govora uvrštavanjem još jednoga ličkoga govora, iznimno važnoga u hrvatskoj jezičnoj povijesti, u taj mozaik.

prof. dr. sc. Vladimir Lončarević

Nikola Kokotović kao pravaški pisac i mislilac

Nikola Kokotović (Gornji Kosinj, 7. IX. 1859 — Zagreb, 6. I. 1917), novinar i pisac. Studirao je povijest i ruski jezik na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu. Pravoslavne vjere, bio je gorljivi pristaša Oca Domovine dr. Ante Starčevića i Stranke prava (nakon raskola 1895. Čiste stranke prava), kritičar velikosrpske nacionalne ideologije i politike. Kao redoviti suradnik pravaških glasila objavio je mnogo, uglavnom nepotpisanih, političkih i satiričnih članaka, podlistaka te kazališnih kritika. Zbog hrvatskoga domoljublja bio je, u povodu objave pjesme *Tri molitve*, s A. Harambašićem 1887. osuđen i zatočen. U mladosti je objavljivao pjesme, pretežno rodoljubne, a pripovijetke, nadahnute djelima ruskih realista i prožete pravaškim naukom, većinom su posvećene temama iz seoskog života u Lici. U ovome članku bit će prikazana i interpretirana njegova politička uvjerenja izražena u književnom i novinarskom stvaralaštvu.

Ambroz Kacitić - kosinjski tiskar i učitelj

U radu će biti predstavljen prvi povijesno zabilježeni učitelj iz Kosinja, Ambroz Kacitić od plemena Kolunića (Broz žakan) koji je ostavio dubok trag u hrvatskoj kulturnoj povijesti kao prvi hrvatski tiskar povezan s hrvatskim prvotiskom – Misalom po zakonu rimskoga dvora, otisnutim 22. veljače 1483. godine u Kosinjskoj tiskari.

Riječ je o pavlinu, svećeniku, glagoljašu, tiskaru, pisaru i javnom bilježniku, vrsnom poznavatelju glagoljice, bosančice, latinice i latinskoga jezika. Osim njegove iznimno važne uloge u pripremi i tiskanju hrvatskoga prvotiska, pojedina povijesna istraživanja upućuju na to da je svoj životni put najvjerojatnije završio u Dobrinju na otoku Krku, kao učitelj krčkih popova glagoljaša.

O tome svjedoče usputni zapisi u glagoljskoj knjizi koja se čuva u Vatikanskoj knjižnici pod signaturom Borg. ill. 11., poznatoj kao Antonin. Ti će zapisi prvi put u hrvatskoj literaturi biti predstavljeni uz vjerne digitalne reprodukcije i precizne opise. Time će se dodatno osvijetliti lik i djelo jednog od najvažnijih sudionika hrvatske kulturne i glagoljaške povijesti – autohtonoga Kosinjanina, plemenom iz srednjovjekovne hrvatske župe Pset, na području današnjega Bosanskoga Petrovca u Bosni i Hercegovini.

izv. prof. dr. sc. Josip Miletić

Ruža Meštrović, univ. mag. educ. philol. croat.

Kosinjska tiskara u romanu Tomislava Beronića „Misal kneza Anža Frankopana“ kao nastavno sredstvo za učenje glagoljice

U radu se problematizira roman Tomislava Beronića Misal kneza Anža Frankopana. Posebna je pozornost usmjerena na Kosinjsku tiskaru kojoj je posvećen glavni dio romana, a ujedno je i pokretač radnje. Uz glagoljično izdanje romana pridodan je priručnik za učenje čitanja glagoljice, odnosno Pravila pisanja glagoljice suvremenim književnim jezikom primijenjena u romanu „Misal kneza Anža Frankopana“. Analizira se prikladnost Beronićeva romana s priručnikom u obveznoj i slobodnoj, odnosno fakultativnoj nastavi hrvatskoga jezika.

Infrastruktura budućnosti: energetske krajolice rijeke Like u novinskim napisima druge polovice 20. stoljeća

Zamišljen u okviru poslijeratnog energetskog i industrijskog razvoja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, hidroenergetski sustav Senj (HES Senj) predstavlja jedan od mnogih infrastrukturnih projekata kroz koje se proizvodila vizija modernizacije i industrijalizacije. Polazeći iz antropološke perspektive infrastrukture i razvoja, izlaganje analizira načine na koje su socijalistički mediji konstruirali narative o hidroenergetskim projektima i njihovoj društvenoj nužnosti. Oslanjajući se na arhivsko istraživanje, s fokusom na novine iz socijalističkog razdoblja koje su izvještavale o izgradnji HES-a Senj („Borba“, „Ličke novine“), rad pokazuje kako su diskursi razvoja i bolje budućnosti istodobno proizvodili nevidljivost ruralnih zajednica na čijim su se prostorima takvi projekti ostvarivali. Stavlajući socijalističke hidroenergetske projekte u dijalog sa suvremenim zeleno-kapitalističkim energetskim projektima i nastavkom izgradnje sustava Senj, izlaganje ukazuje na narativne kontinuitete tehno-politika koji utištavaju glasove i dokidaju perspektive ruralnih zajednica.

Želimir Prša, mag. educ. geog. et hist.

Razvoj školstva na području kosinjske općine u međuratnom razdoblju (1918. – 1941.)

U međuratnom razdoblju na području kosinjske općine djelovalo je deset škola i to u Donjem Kosinju, Gornjem Kosinju, Kosinjskom Bakovcu, Kršu, Kruščici, Lipovom Polju, Malom Polju, Mlakvi, Rudinki i Vukelić Selu. U izlaganju će biti predstavljen broj učenika, navest će se učitelji i istaknuti problemi oko funkcioniranja školstva i nastave na području kosinjske općine u promatranom razdoblju. Izlaganje se temelji na arhivskim izvorima iz Hrvatskog državnog arhiva, Arhiva Jugoslavije u Beogradu i Hrvatskog školskog muzeja.

Kosinjska dolina na granici Osmanskog Carstva (XVI.-XVII. st.)

U radu se analizira razdoblje od oko 150 godina tijekom XVI. i XVII. st. kada se Kosinjska dolina, kao istureno pogranično područje, nalazila u sastavu Osmanskog Carstva. Budući da se radilo o devastiranom i depopuliranom području, a granica je imala zonalni karakter („krajina“ ili „serhat“), kosinjsko područje dugo je vremena variralo u položaju između isturenog graničnog pojasa i nedefinirane „ničije zemlje“. Na osnovu osmanskih katastarskih popisa, „deftera“ iz 1530., 1550. i 1585., propituju se prostorne strukture i stanje naseljenosti. Tek s formiranjem osmanskog uporišta u nedalekom Perušiću 1553. i osnivanjem istoimene nahije nešto prije 1574., Kosinjska dolina jače se integrira u osmanski pogranični teritorij Kliškog, a potom i Krčkog (ličkog) sandžaka. Vrhunac konsolidacije osmanske vlasti na ovom području dogodio se u prvoj polovini XVII. st., naročito oko 1636. kada Osmanlije utvrđuju donjokosinjski Kloštar i koriste se pokretnim vlaškim stočarskim stanovništvom u zaposjedanju praznih prostora na tzv. ničijoj zemlji. Tada se u najvećoj mjeri naseljava i ono vlaško pravoslavno stanovništvo u „Vlaški“ ili „Srednji“ Kosinj koje će dočekati sudbonosni prevrat u Bečkom ratu i prelazak 1685. u habsburško podaništvo (Primorska krajina).

Pučko školstvo u Kosinju u dugom 19. stoljeću – pogled odozgo

U izlaganju će se prikazati zakonodavni okvir u kojem se razvijalo pučko školstvo u Vojnoj krajini od donošenja Općeg školskog reda 1774. godine do raspada Austro-Ugarske Monarhije. Analizirat će se najvažniji školski zakoni i naredbe koji su bili na snazi u Vojnoj krajini u navedenom razdoblju i prikazati u širem kontekstu, odnosno usporedit će se sa školskim zakonima o pučkome školstvu koji su od kraja 18. stoljeća do kraja 19. stoljeća doneseni u austrijskom dijelu Monarhije i u Hrvatskoj. Od prvog zakona iz 1774. godine do posljednjeg koji je donio Hrvatski sabor 1888. godine nakon konačnog sjedinjenja Vojne krajine s Hrvatskom i Slavonijom, navedenim je zakonima država postavila temelje za sustavni razvoj, modernizaciju i sekularizaciju osnovnog školstva. Prikazat će se kako se u spomenutim okolnostima razvijalo pučko školstvo u Kosinju. Od prve trivijalne škole, osnovane u Gornjem Kosinju 1801. godine, uz kraći prekid, od 1820-ih godina do 1918. postojao je kontinuitet razvoja pučkog školstva u Kosinju koje je pružalo osnovno obrazovanje i dječacima i djevojčicama.

Zrinka Vukelić, dipl. uč.

200 godina školstva u Kosinjskoj dolini

200. obljetnica škole i školstva na području Kosinja je uistinu impresivan jubilej. Dvjesto godina nije samo broj. To su dva stoljeća znanja, truda, uspomena i generacija koje su prošle kroz školu. Naša škola nije samo zgrada od zidova i učionica, nego mjesto gdje se stječu prijateljstva, otkrivaju talenti i grade temelji za budućnost. S ponosom gledamo na bogatu prošlost Škole. Ova velika 200. obljetnica je podsjetnik koliko su obrazovanje, zajedništvo i znanje važni. U izlaganju će se dati pregled rada kosinjskih škola od početaka organiziranog obrazovanja do današnjih dana s naglaskom na najvažnije događaje u vezi s radom škole u tih 200 godina.

„To je ta Kosinjska dolina. Mjesto slavne prošlosti koja još diše tim krajem, a jedan je njezin snažan eho ŠKOLA IZ SLIKOVNICE u Gornjem Kosinju." - Lada Burčul

nasl. prof. dr. sc. Sanja Vulić

izv. prof. dr. sc. Lidija Orešković Dvorski

Kosinjski leksik kao izvor usporedbi

Leksik mjesnih govora Donjega i Gornjega Kosinja nedvojbeno je zanimljiv s dijalektološkoga aspekta i može mu se različito pristupiti. Dijalektolozima su načelno vrlo zanimljivi načini susreta čakavštine i štokavštine, posebice u govoru Donjega Kosinja, a jedan od tipova analize može se temeljiti na usporedbi u koju su uključeni različiti hrvatski mjesni govori, ponajprije čakavski, a u manjoj mjeri i štokavski u središnjoj Hrvatskoj, ali i u polutisućljetnoj dijaspori u Austriji, zapadnoj Mađarskoj i Slovačkoj, tj. na današnjem gradišćanskohrvatskom govornom području. Analiza će, naravno, biti temeljena na konkretnim jezičnim primjerima. Za ilustraciju će u ovom sažetku poslužiti riječ „juž'na“ iz govora Selišta (jednoga od zaselaka Donjega Kosinja), koja se u tom govoru rabi u značenju 'središnji obrok u danu, objed'. Isto se značenje i inače susreće u Donjem Kosinju, ali također u čakavskim i temeljno čakavskim govorima u središnjoj Hrvatskoj. Tako je npr. „juž'na“ središnji obrok u danu u čakavskom govoru Modruša, u Tounju, u Turkovićima Ogulinskim, također u ostalim čakavskim govorima u ogulinsko-modruškom kraju, a bilo je tako i u govoru potomaka stanovnika ogulinskoga kraja koji su 1715. iselili u Hajmaš u Pečuškoj biskupiji u Mađarskoj. Isto vrijedi za čakavce južnije u Lici, pa je npr. u Brinju i Otočcu središnji obrok u danu „južina“. Na sve te govore utjecali su doseljeni novoštokavci. Za usporedbu može poslužiti govor Veljuna Primorskoga, kao i govori bunjevačkih Hrvata sjevernije u Lici, u kojima je „už(i)na“ također središnji i glavni, podnevni obrok u danu. Realizaciju „už'na“ u tom značenju rabe i bunjevački Hrvati u Bačkoj,

šokački Hrvati (arhaični štokavci), npr. u mađarskom dijelu Baranje. S druge strane, u čakavskim govorima, u kojima ta riječ nije zamijenjena posuđenicom (npr. romanizmom „marenda“), pa sukladno tomu i u gradišćanskohrvatskim čakavskim govorima, redovito se susreće riječ „južina“ u značenju 'obrok između doručka i ručka'. Ukratko, u primjeru iz Selišta, odnosno iz Donjega Kosinja, jasan je štokavski utjecaj na značenje riječi, ali i na fonološku realizaciju jer se u novštokavskom ikavskom dijalektu ne izgovara kratki samoglasnik *i* u slogu iza naglašenoga: „južina“ > „juž'na“.

**Školstvo u Lici sredinom sedamdesetih godina 19. stoljeća
iz vizure okružnog školskog nadzornika s posebnim
osvrtom na kosinjski kraj**

Istaknuti učitelj i pedagog Mijat Stojanović (1818-1881) napisao je memoarski spis Sgode i nesgode moga života. Dijelovi njegovih zapisa su koncipirani kao kratki školski izvještaji, a to se osobito odnosi na razdoblje kada je kao školski nadzornik obilazio škole u Lici. Stojanović je 1832. počeo raditi kao početni učitelj u Šamcu, a nakon položenog tečaja radio je u Velikoj Kopanici. Nomadski učiteljski put iz Kopanice ga je odveo u Brod, Otok, Županju, Babinu Gredu i Srijemske Karlovce. Vojne vlasti ga 1858. postavljaju za nadučitelja u Zemunu, a iz Zemuna je 1871. premješten u Karlovac gdje je radio kao školski nadzornik za slunjsko područje. Nakon dvije godine rada premješten je u Ogulin gdje radi kao školski nadzornik, a već iduće 1874. premješten je u Gospić. Kao okružni školski nadzornik za ličko-otočko područje radio je do umirovljenja 1877. godine. U izlaganju ću prikazati kako je Stojanović kao iskusni učitelj i pedagog opisao tadašnje stanje školstva u Lici, a posebno ću se osvrnuti na njegove opise kosinjskog kraja.

